Actieplan stalbranden

2012 - 2016

Een initiatief van:

Dierenbescherming

Rijksoverheid

LTO Nederland

BRANDWEER Nederland

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Actieplan Stalbranden (2012-2016)

Tijd voor actie

Elke stalbrand waarbij dieren omkomen laat een diepe indruk achter, niet alleen bij de veehouder maar ook bij de bestrijders van de brand en bij mensen in de omgeving. Dieren kunnen zichzelf niet beschermen en vaak niet vluchten. Ze zijn afhankelijk van mensen die hen beschermen tegen brand en de gevolgen van brand. Bij grote branden is het redden van dieren niet gemakkelijk omdat de dieren in paniek zijn en gebouwen bij dergelijke branden voor mensen gevaarlijk zijn om te betreden. Het voorkómen van brand in dierverblijven is daarom des te belangrijker. Maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en politiek geven aan dat er een actievere inzet nodig is om stalbranden te voorkomen en dieren beter te beschermen tegen de gevolgen van brand in een stal.

LTO Nederland, de Dierenbescherming, Brandweer Nederland, het Verbond van Verzekeraars en de Rijksoverheid[1] (hierna: initiatiefnemers) hebben daarvoor de handen ineengeslagen. Zij zijn van mening dat dieren beter beschermd moeten worden tegen brand en dat het aantal stalbranden en het aantal dieren dat omkomt bij een stalbrand fors verminderd moeten worden. De initiatiefnemers willen dit realiseren aan de hand van diverse activiteiten, genoemd in dit actieplan. Ook wordt gezorgd voor een structurele borging van brandveiligheid in dierverblijven in de jaren daarna. Genoemde partijen hebben voor het behalen van dit doel gezamenlijk ongeveer 1 miljoen euro uitgetrokken, in menskracht danwel financiële middelen.

Feiten en constateringen

Aantallen en oorzaak

In 2009 is een onderzoek uitgevoerd naar de omvang, ernst, oorzaken en preventie- en bestrijdingsmogelijkheden van brand in veestallen[2]. Dit rapport geeft inzicht in hoeveel runderen, varkens en pluimvee in de periode 2005 – 2009 zijn omgekomen (zie tabel 1). Of er sprake is van een stijging in het aantal branden en omgekomen dieren blijkt moeilijk te zeggen omdat er beperkt gegevens beschikbaar zijn.

Tabel 1: Aantal stalbranden en omgekomen dieren 2005-2009 *(Bron: Rapport Brand in veestallen)*

	Rundveehouderij	Varkenshouderij	Pluimveehouderij
Totaal aantal stalbranden	**410**	**242**	**111**
Aantal stalbranden waarbij dieren omkwamen	**57**	**64**	**30**
Totaal aantal omgekomen dieren	**1422**	**23.724**	**711.934**

Uit het rapport blijkt dat 40% van de branden wordt veroorzaakt door kortsluiting in de stal, ondoordachte werkzaamheden aan of in de stal en oververhitting van machines en installaties. Van 30% van de branden lag een legio oorzaken ten grondslag waaronder broei, implosie, explosie (door mestgassen), blikseminslag, brandstichting etcetera. Van zeker 30% van de stalbranden is de oorzaak niet achterhaald.

Verantwoordelijkheid

De veehouder is primair verantwoordelijk voor het voorkómen van brand in zijn stallen. De gevolgen van een stalbrand zijn groot, ook al is de kans erop klein. Zo heeft een stalbrand naast dieren- en mensenleed, voor de veehouder een grote economische impact (kapitaalvernietiging) en een negatief effect op de continuïteit van de productie. Veehouders moeten zich hier meer van bewust zijn bij het doen van investeringen en in hun bedrijfsvoering. Verwacht mag worden dat zij daarin bijgestaan worden door gemeenten, brandweer, verzekeraars, dierenartsen, financiers, stallenbouwers en overige adviseurs die ook een eigen verantwoordelijkheid hebben bij de totstandkoming en het onderhoud van een brandveilige stal en dito bedrijfsvoering. Op het gebied van kennisontwikkeling, samenwerking, advisering en handhaving is volgens de initiatiefnemers nog veel verbetering te behalen. Deze aspecten vormen daarom belangrijke aandachtspunten in dit Actieplan.

---

[1] Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van Veiligheid en Justitie, Ministerie van Economische Zaken

[2] Rapport Brand in veestallen, Onderzoek naar de omvang, ernst, oorzaken, preventie- en bestrijdingsmogelijkheden van brand in rundvee-, varkens- en pluimveestallen", afstudeeronderzoek door M. Loolje, M. Smit, Van Hall Larenstein, september 2010

Regelgeving
Het huisvesten en verzorgen van dieren brengt voor de veehouder verplichtingen met zich mee, zoals verankerd in de huidige Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren. Specifieke eisen ten aanzien van brandveiligheid van veestallen zijn in de bouwregelgeving opgenomen. Het betreft hier de bouwregelgeving die volgt uit het Bouwbesluit 2012. Deze regelgeving heeft niet alleen betrekking op bouwkundige aspecten maar ook op het brandveilig gebruik van gebouwen. De initiatiefnemers zijn van mening dat de naleving van deze eisen en de controle op zowel het gebouw als de bedrijfsvoering meer aandacht verdienen. Ook het proces van vergunningverlening voorafgaand aan de bouw van een stal, waaronder het inwinnen van advies door gemeenten en ondernemers bij bijvoorbeeld de brandweer, zal kritisch moeten worden bekeken.

Volgens sommigen wekt de regelgeving de indruk dat dieren gelijk zijn aan industriële producten. Dat verdient nuancering maar zet tevens aan het denken. De eisen in de bouwregelgeving zijn opgesteld vanuit de overweging dat mensen in gebouwen zo goed mogelijk beschermd moeten zijn tegen brand. In de bouwregelgeving is geen rekening gehouden met het specifieke karakter van veestallen, namelijk dat in de gebouwen naast mensen ook dieren verblijven

Maatschappelijk verantwoord ondernemen en innovatie
De Nederlandse veehouderij bevindt zich in een verduurzamingsproces (zie rapport 'Van Mega naar Beter'[3] en het Verbond van Den Bosch "Alle vlees duurzaam in 2020'[4]). Het thema brandveiligheid verdient om meerdere redenen hierin meer aandacht. Met het afnemen van het aantal veehouderijbedrijven en het daarbij toenemende aantal dieren per bedrijf zouden, bij een gelijkblijvend aantal branden, meer dieren bij een brand kunnen omkomen. Ook de technologische ontwikkelingen op veehouderijbedrijven kunnen het risico op brand op een veehouderijbedrijf vergroten indien hier onvoldoende aandacht aan wordt besteed. Daarom is structurele aandacht voor en borging van brandveiligheid tijdens de bouw van een stal en in de dagelijkse bedrijfsvoering nodig. Ook zou er meer gebruik moeten worden gemaakt van slimme technologie en best beschikbare technieken en materialen om brand te voorkomen dan wel een brand sneller en beter te kunnen beheersen. Brandveiligere isolatiematerialen, vluchtmogelijkheden voor dieren, technologie om brand eerder op te merken en systemen die een brand kunnen vertragen of zelfs uitdoven, zijn mogelijk perspectiefvolle oplossingen. Bewezen innovatieve oplossingen worden via de Maatlat Duurzame Veehouderij gestimuleerd zodat ze versneld hun weg naar de praktijk kunnen vinden. Het voornemen is om brandveiligheid als aparte categorie op te nemen in de maatlat. Resultaat is dat veehouders alleen in aanmerking komen voor fiscale voordelen als ze bovenwettelijke maatregelen nemen ten aanzien van brandveiligheid.

Op dit moment worden veel bedrijven aangepast of nieuwgebouwd, bijvoorbeeld om aan de wetgeving te kunnen voldoen die vanaf 2013 op het gebied van milieu (ammoniak) en dierenwelzijn (groepshuisvesting zeugen en oppervlaktenormen vleesvarkens) gaat gelden. De initiatiefnemers grijpen daarom nu de kansen aan om in dat proces zowel in de bouwfase als in de bedrijfsvoering brandveiligheid extra te benadrukken.

Aanpak Actieplan stalbranden
Er vinden al activiteiten plaats voor een betere brandveiligheid. Zo was brandveiligheid één van de hoofdonderwerpen op de huiskamerbijeenkomsten van LTO-Salland. De leden van LTO-Salland die ook vrijwilliger zijn bij de brandweer, brengen indringend in beeld wat de impact is van een stalbrand en gaan vervolgens in op de mogelijkheden voor brandpreventie. Ook hebben varkenshouders verenigd in een praktijknetwerk ideeën ontwikkeld om bestaande en nieuw te bouwen stallen brandveiliger te maken. Dit praktijknetwerk wordt begeleid door DLV-Advies en financieel ondersteund door het Ministerie van EZ. Zij hebben hierbij kennis van brandweer, stalontwerpers, verzekeraars en materiaalleveranciers betrokken. Deze activiteiten dragen nu al bij aan de verbetering van de brandveiligheid maar er zal meer moeten gebeuren, vandaar dit actieplan. De initiatiefnemers staan voor de uitdaging de brandveiligheidsbewustwording in de veehouderij verder te vergroten en daarmee te komen tot een brandveilige bedrijfsvoering, de naleving van bestaande regelgeving te verhogen en te adviseren of het in de praktijk anders en effectiever kan en wat daarvoor nodig is. Hiervoor worden drie realisatiesporen ingezet (zie ook bijlage):

[3] Van Mega naar beter, rapportage van de maatschappelijke dialoog over schaalgrootte en de toekomst van de veehouderij, Hans Alders, september 2011
[4] Verbond van Den Bosch "Alle Vlees Duurzaam", Commissie Van Doorn, september 2011

1. Een brandveilige bedrijfsvoering;

2. Brandveilige stallen voor mens én dier;

3. Verbeterd inzicht in de oorzaken van stalbranden en beheersbaarheid.

Ad 1. Brandveilige bedrijfsvoering
Uit eerder genoemd rapport blijkt dat veehouders regelmatig risicovolle werkzaamheden uitvoeren die kunnen leiden tot branden. Dit gebeurt vaak onbewust. De komende vijf jaren worden voor alle sectoren thema-bijeenkomsten door LTO Nederland in samenwerking met verzekeraars en brandweer georganiseerd. Op dit moment wordt daar in verschillende provincies al uitvoering aangegeven. De oorzaken en gevolgen van diverse stalbranden die de afgelopen jaren zijn ontstaan zullen de revue passeren naast het behandelen van goede praktijken waar veehouders de volgende dag al mee aan de slag kunnen. Het bestaande netwerk in de varkenshouderij waarin veehouders onderling kennis uitwisselen wordt uitgebreid naar andere veehouderijsectoren en wordt ondersteund door o.a. brandweer en verzekeraars.

Als dan toch een brand uitbreekt is het cruciaal dat alle betrokken partijen weten hoe de brand zo goed mogelijk te bestrijden en het lijden van dieren zo veel mogelijk te beperken. Hiervoor zal een brandoefening worden ontwikkeld en uitgevoerd door de brandweer, dierenartsen en veehouders.

Ad 2. Brandveilige stallen voor mens én dier
De initiatiefnemers hebben Wageningen UR[5] per direct na het vaststellen van het actieplan, onderzoek laten uitvoeren naar de naleving van de huidige regelgeving én naar de mogelijkheden om dieren beter tegen brand te beschermen door bijvoorbeeld nieuwe regelgeving.

Naleving huidige regelgeving
Onderzocht is hoe op dit moment invulling wordt gegeven aan de bouwregelgeving. Het proces van tekentafel tot aan de feitelijke oplevering van de stal is onder de loep genomen. Er is gekeken naar de hedendaagse stalarchitectuur en bedrijfsvoering (wat zijn de eigenschappen bij brand van veel gebruikte materialen, hoe worden brandcompartimenten uitgevoerd, wat gebeurt er aan installaties en onderhoud van elektrische apparatuur etc.). Tevens zijn enkele grote stalbranden door een deskundige partij onderzocht op aard, omvang, aanpak en beheersbaarheid. Daarnaast is onderzocht hoe het staat met de kennis over regelgeving bij zowel veehouder, stallenbouwer als gemeente. Bezien is of rollen en verantwoordelijkheden bij het vergunningverleningsproces helder zijn en de controle op de naleving van de regelgeving adequaat verloopt.

Mogelijkheden om dieren beter tegen brand te beschermen
Onderzocht is welke verbeteringen en mogelijkheden er voor nieuwe regelgeving zijn. Inzichtelijk is gemaakt wat de kritische factoren in de huidige praktijk voor de bescherming van dieren tegen (de gevolgen van) brand zijn en hoe deze al dan niet aanhaken op regelgeving. Aan de hand van bestaande kennis over gedrag van dieren, best beschikbare of innovatieve technieken en materialen is inzicht verkregen of dieren in de praktijk effectiever en beter beschermd kunnen worden.

Aan de hand van de resultaten van deze onderzoeken zijn aanbevelingen geformuleerd. Op basis van deze aanbevelingen hebben de initiatiefnemers in november 2012 een advies uitgebracht aan de Staatssecretaris van EZ. Dit advies bevat ook aanwijzingen ten aanzien van aanpassingen van huidige of nieuwe regelgeving voor de brandveiligheid van veestallen.

De initiatiefnemers hebben daarom het Kabinet geadviseerd om de veiligheid van dieren als nieuwe doelstelling in de wet vast te leggen en een nieuwe subcategorie "lichte industrie voor het bedrijfsmatig houden van dieren" te introduceren. Ook hebben de initiatiefnemers geadviseerd om bij nieuwe stallen eisen te stellen aan het brandwerend maken van de technische ruimte en minimaal brandklasse B te vragen voor constructie- en isolatiemateriaal. Partijen zijn het ook eens dat bij nieuwbouw open verwarmingssystemen met direct vuur verboden moeten worden. Het is nog onzeker of dit past binnen de Europese regelgeving.

[5] Onderzoek naar brandveiligheid voor dieren in veestallen, knelpunten en verbeterpunten, Wageningen UR, rapport 641 oktober 2012

In het Rapport van de WUR staan meer aanbevelingen. Sommige onderwerpen vragen meer onderzoek, andere maatregelen pakt de sector zelf op of kunnen beter via stimulerend beleid geregeld worden. Met betrekking tot regelgeving wordt de komende tijd de volgende aspecten verder onderzocht;

a) Het Ministerie van BZK onderzoekt of het Europees rechtelijk mogelijk is open verwarmingssystemen te verbieden.
b) Het Ministerie van BZK onderzoekt hoe gelijkwaardigheid van brandveiligheid beoordeeld wordt bij brandweercompartimenten groter dan 2500 m2.
c) Brandweer Nederland gaat nut en noodzaak van eigen bluswatervoorzieningen bij veehouderijbedrijven onderzoeken.

Ad 3: Verbeterd inzicht in de oorzaken van stalbranden en beheersbaarheid
Het ontbreekt aan goed inzicht in het aantal branden, oorzaken en mate van beheersbaarheid. Om te kunnen beoordelen of binnen vijf jaar het aantal stalbranden en het aantal dierslachtoffers fors is verminderd zullen stalbrandregistraties beter worden bijgehouden. Hiermee wordt tevens een beter inzicht gecreëerd in de oorzaken en de mate van beheersbaarheid. Dit biedt aanknopingspunten voor verdergaande preventieve maatregelen. In twee fasen wordt gewerkt aan een betere registratie; via de meldkamersystemen van de veiligheidsregio's. Ten eerste schakelen in 2012 de meldkamers van de veiligheidsregio's over op een landelijke uniforme classificatie- en alarmeringssystematiek waarbij stalbrandgegevens beter worden geregistreerd en gecombineerd met de registraties van verzekeraars.
Ten tweede wordt gewerkt aan de actualisatie van de vragenlijsten van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voor onder andere de brandweerstatistiek en de mogelijke koppeling van deze statistiek met meldkamergegevens. Daardoor wordt een goede centrale monitoring van stalbranden mogelijk. Naar verwachting is dit vanaf 2013 operationeel en leidt dit tot completere cijfers over aantallen branden, oorzaken en beheersbaarheid. Na 2013 wordt vervolgens het jaarlijks aantal stalbranden gemonitord en worden er beleidsdoelen aan gekoppeld voor wat betreft de jaarlijkse reductie van het aantal stalbranden en dierslachtoffers.

Uitvoering Actieplan
Verantwoordelijkheid initiatiefnemers
De initiatiefnemers zijnde LTO Nederland, de Dierenbescherming, Brandweer Nederland, het Verbond van Verzekeraars en de Rijksoverheid hebben er vertrouwen in dat met dit actieplan een forse vermindering van het aantal stalbranden en dierslachtoffers bereikt wordt. Zij werken de komende vijf jaar nauw samen om deze ambitie ook daadwerkelijk te realiseren. Naast de gezamenlijkheid is er vanuit het oogpunt van verantwoordelijkheid een duidelijke rolverdeling. Het Ministerie van EZ is betrokken vanuit haar rol als verantwoordelijke voor de dierwelzijns- en gezondheidsregelgeving. Het Ministerie van BZK is betrokken vanuit haar rol als verantwoordelijke voor de bouwregelgeving en het Ministerie van VenJ vanuit haar rol als verantwoordelijke voor beleid en regelgeving omtrent de brandweer. LTO Nederland en de verzekeraars zullen zich met name gaan inzetten voor een brandveilige bedrijfsvoering waarbij veehouders zich meer bewust zijn van nut en noodzaak van een goede brandpreventie. Brandweer Nederland zet in op verbeterde stalbrandregistratie en het vergroten van kennis bij alle betrokkenen over hoe branden te voorkomen.

Praktijkervaring en de aanbevelingen van het voornoemde onderzoek van de WUR hebben er toe geleid dat naast aanpassing van de regelgeving, initiatiefnemers aan de slag gaan met een aantal onderwerpen om stallen brandveiliger te maken. Op verzoek van veehouders gaan LTO Nederland en Brandweer Nederland samen bekijken hoe gemeenten gestimuleerd kunnen worden om regelgeving eenduidiger toe te passen. De regionalisering van de brandweer en de opstart van de uitvoeringsdiensten helpen daarbij. Dierenbescherming en LTO Nederland onderzoeken of periodieke keuringen opgenomen kunnen worden in de kwaliteitsystemen en of ze innovatieve ontwikkelingen kunnen stimuleren op het gebied van branddetectie. Het Ministerie van BZK stimuleert dat brandveiligheid meegenomen wordt in de integrale handhavingstrategie bij gemeenten. LTO Nederland onderzoekt de mogelijkheden voor het toepassen van branddetectie systemen.

Ook zullen via de initiatiefnemers andere relevante partijen bij de uitwerking van het plan worden betrokken, zoals gemeenten in verband met de vergunningverlening en het toezicht op de naleving van huidige regelgeving en dierenartsen wat betreft hoe te handelen bij een stalbrand.
In bijlage 1 is een schematisch overzicht van de activiteiten inclusief de trekkende partij opgenomen.

Planning
Het actieplan bestaat uit twee fasen. In het eerste jaar is ingezet op het verschaffen van verbeterd inzicht in de mogelijkheden om te komen tot een forse vermindering van het aantal stalbranden en dierslachtoffers en mogelijk betere regelgeving. Deze fase is nu afgerond. Nu breekt de tweede fase aan. De aanbevelingen uit het onderzoek bepalen samen met de doorlopende acties van monitoring en kennisverspreiding de agenda voor de komende vier jaar.

Proces
LTO-Nederland faciliteert en registreert de uitwerking van dit Actieplan stalbranden 2012 – 2016. Er vindt bestuurlijk overleg met de initiatiefnemers plaats om de voortgang van het actieplan te bewaken en om zo nodig het actieplan te herijken.

Bijlage 1. Schematisch overzicht activiteiten actieplan stalbranden 2012-2016

Activiteit	Trekker	Tijdspad
Een brandveilige bedrijfsvoering		
Opschalen praktijknetwerk varkens naar andere diersectoren	LTO	2012-2013
5-10 themabijeenkomsten per diersector per jaar	LTO en Verzekeraars	2012-2016
Uitvoeren stalbrandoefeningen	Brandweer Nederland	2012-2013
Ontwikkelen onderwijsmodule brandveiligheid	LTO en EZ	2013-2015
3 nieuwsbrieven per jaar	LTO en Verzekeraars	2012-2016
Brandveilige stallen voor mens én dier		
Onderzoek naar:		
• Naleving en aanpassingsopties huidige wet- en regelgeving voor brandveiligheid van veestallen	BZK en EZ	2011-2012
• Diergedrag bij brand		
• Verbeteringsmogelijkheden samenwerking dierenarts en brandweer bij brand	EZ, Brandweer Nederland	2013-2014
• Kennisniveau bij stallenbouwer, gemeente en veehouder over wet- en regelgeving	LTO, Brandweer Nederland	2013-2014
• Onderzoek of het volgens Europees recht mogelijk is open verwarmingssystemen te verbieden	BZK	2013
• Gelijkwaardigheid van brandveiligheid bij grote brandcompartimenten > 2500 m2.	BZK	2013
Stimuleren van brandveilige stallen door:		
• Aparte categorie brandveiligheid in maatlat	EZ	2013
• Periodieke keuringen regelen via ketenkwaliteitssystemen	LTO en Dierenbescherming	2013
• Brandveiligheid onderdeel maken van integrale handhavingstrategie	BZK	2013-2015
• Stimuleren van innovatie van detectiesystemen	LTO	2013-2015
• Eenduidiger beleid bij gemeenten	Brandweer Nederland en LTO	2015
Advies regelgeving aan Staatssecretaris van EL&I	BZK en EZ	Eind 2012
Besluit regering nieuwe regelgeving	BZK en EZ	Eind 2012
Opstellen en implementatie nieuwe regelgeving	BZK en EZ	2012 -2016
Verbeterd inzicht in de oorzaken van stalbranden en beheersbaarheid		
Verbeteren systeem stalbrandregistraties	Brandweer Nederland en Verzekeraars	2011-2012
Uitgebreide registratie branden en oorzaken	Brandweer Nederland en Verzekeraars	2012-2016